

Miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2011/12:124 Miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket och tre följdmotioner med sammanlagt 13 yrkanden.

I skrivelsen redovisar regeringen arbetet med miljö-, klimat- och energi-frågor inom jordbruket under perioden 2007–2011. Redovisningen utgår från de viktigaste statliga insatserna och omfattar bedömningar av deras effekter och hur de bidrar till att de uppställda målen inom miljö-, klimat- och energiområdena nås. Regeringen redovisar varje år för riksdagen i budgetpropositionen kortfattat vilka resultat som uppnåtts inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Denna skrivelse är ett komplement till budgetpropositionen för 2012 när det gäller målet om att de gröna näringarna ska vara miljö- och resurseffektiva och ha en nyckelroll i Sveriges energiproduktion. Syftet är att nå regeringens vision *bruka utan att förbruka*. Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks med hänvisning till vad som anförs i skrivelsen, utskottets tidigare ställningstaganden och pågående arbete som rör de väckta motionsförslagen. I betänkandet finns 12 reservationer (S, MP och V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	7
Strategier och inriktning	7
Skrivelsen	7
Motionerna	10
Utskottets ställningstagande	11
Övergödning	17
Skrivelsen	17
Motionerna	19
Utskottets ställningstagande	20
Kadmium	23
Skrivelsen	23
Motionerna	25
Utskottets ställningstagande	25
Utveckling av och stöd till ekologisk produktion	26
Skrivelsen	26
Motionen	28
Utskottets ställningstagande	29
Finansiering av forskning	31
Skrivelsen	31
Motionen	32
Utskottets ställningstagande	32
Biogasstrategi	33
Skrivelsen	33
Motionen	33
Utskottets ställningstagande	34
Reservationer	35
1. Ett rikt odlingslandskap och biologisk mångfald, punkt 1 (S, V)	35
2. Redovisningar av miljö kvalitetsmålen, punkt 2 (S, MP, V)	36
3. Handlingsprogram för minskad klimatpåverkan från livsmedelskedjan, punkt 3 (S, MP, V)	36
4. Strategi för svensk mat, punkt 4 (S)	37
5. Effektivare markanvändning, punkt 5 (S, MP, V)	38
6. Måluppfyllelse av Helcomåtagandet, punkt 6 (S)	38
7. Åtgärder för att minska övergödningen, punkt 7 (MP, V)	39
8. Minskning av kadmium, punkt 8 (S, MP, V)	40
9. Utredning om skatt på kadmium m.m., punkt 9 (MP, V)	41
10. Utveckling av och stöd till ekologisk produktion, punkt 10 (MP)	41
11. Finansiering av forskning, punkt 11 (S, MP, V)	42
12. Biogasstrategi, punkt 12 (S, V)	43

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag	45
Skrivelsen	45
Följdmotionerna	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Ett rikt odlingslandskap och biologisk mångfald**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 2.
Reservation 1 (S, V)
- 2. Redovisningar av miljö kvalitetsmålen**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP)
yrkande 1.
Reservation 2 (S, MP, V)
- 3. Handlingsprogram för minskad klimatpåverkan från livsmedelskedjan**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ10 av Jens Holm m.fl. (V).
Reservation 3 (S, MP, V)
- 4. Strategi för svensk mat**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 1.
Reservation 4 (S)
- 5. Effektivare markanvändning**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP)
yrkande 6.
Reservation 5 (S, MP, V)
- 6. Måluppfyllelse av Helcomåtagandet**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 3.
Reservation 6 (S)
- 7. Åtgärder för att minska övergödningen**
Riksdagen avslår motion
2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP)
yrkande 2.
Reservation 7 (MP, V)
- 8. Minskning av kadmium**
Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 8 (S, MP, V)

9. Utredning om skatt på kadmium m.m.

Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP)
yrkande 3.

Reservation 9 (MP, V)

10. Utveckling av och stöd till ekologisk produktion

Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP)
yrkandena 4 och 5.

Reservation 10 (MP)

11. Finansiering av forskning

Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 11 (S, MP, V)

12. Biogasstrategi

Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6.

Reservation 12 (S, V)

13. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2011/12:124 till handlingarna.

Stockholm den 7 juni 2012

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Lars Hjälmered (M), Johan Löfstrand (S), Rune Wikström (M), Johan Hultberg (M), Jan-Olof Larsson (S), Anita Brodén (FP), Sara Karlsson (S), Roger Tiefensee (C), Pyyri Niemi (S), Åsa Coenraads (M), Irene Oskarsson (KD), Josef Fransson (SD), Jens Holm (V), Christer Akej (M), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2011/12:124 Miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket och tre följdmotioner med sammanlagt 13 yrkanden. Motionsförslagen återfinns i bilaga 1.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen arbetet med miljö-, klimat- och energifrågor inom jordbruket under perioden 2007–2011. Redovisningen utgår från de viktigaste statliga insatserna och omfattar bedömningar av insatsernas effekter och hur de bidrar till att de uppställda målen inom miljö-, klimat- och energiområdena nås.

Regeringen redovisar årligen för riksdagen i budgetpropositionen kortfattat vilka resultat som uppnåtts inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Den här skrivelsen är ett komplement till budgetpropositionen för 2012 i fråga om regeringens övergripande mål om att de gröna näringarna ska vara miljö- och resurseffektiva och ha en nyckelroll i Sveriges energiproduktion. Det övergripande målet syftar till att nå regeringens vision *bruka utan att förbruka*. Redovisningen avser resurser och resultat för arbetet med miljö-, klimat- och energifrågor inom jordbruket under perioden 2007–2011. Skrivelsen innehåller således en fördjupad redovisning av uppnådda resultat inom utgiftsområdet.

Utskottets överväganden

Strategier och inriktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår motionsyrkanden om miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* (S), en strategi om svensk mat (S), redovisningar av miljö kvalitetsmålen (MP), en effektivare markanvändning (MP) och ett handlingsprogram för att minska livsmedelskedjans klimatpåverkan (V).

Jämför reservationerna 1 (S, V), 2 (S, MP, V), 3 (S, MP, V), 4 (S) och 5 (S, MP, V).

Skrivelsen

I skrivelsen lyfter regeringen fram visionen *bruka utan att förbruka*. Visionen är grunden för regeringens arbete för bättre förutsättningar för företagande inom de gröna näringarna, i syfte att skapa jobb och tillväxt i hela landet. Med de gröna näringarna avses jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, fiske samt rennäring med binäringar och livsmedelskedjan. *Bruka utan att förbruka* beskriver de övergripande politiskt strategiska målen som utgör grunden för planering, genomförande och uppföljning av verksamheten. Regeringen vill utveckla möjligheten att bruka de naturresurser som finns inom de gröna näringarna. Resurserna ska nyttjas för att skapa tillväxt och arbetstillfällen i hela landet. Samtidigt måste resurserna brukas på ett långsiktigt hållbart sätt så att de inte förbrukas. Nyttjandet ska ske på ett miljömässigt hållbart sätt och med höga etiska krav.

Visionen har fyra övergripande mål.

- Ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet som präglas av öppenhet och mångfald.
- De gröna näringarna är miljö- och resurseffektiva och har en nyckelroll i Sveriges energiproduktion.
- De gröna näringarna utmärks av omtanke, ansvarstagande och hög etik.
- De gröna näringarna bidrar till en globalt hållbar utveckling.

Visionen utgör strukturen för regeringens redovisning och uppföljning av utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel i budgetpropositionen. Regeringen kommer i budgetpropositionen för 2013 även att redovisa uppnådda resultat för det nya, sistnämnda målet till riksdagen. I anslutning till de övergripande målen finns ett antal strategiska mål som bidrar till att uppfylla visionen. Skrivelsen omfattar statliga insatser och

uppnådda resultat inom ramen för visionens övergripande mål att de gröna näringarna är miljö- och resurseffektiva och har en nyckelroll i Sveriges energiproduktion.

Visionen *bruka utan att förbruka* ligger till grund för bl.a. Jordbruksverkets arbete med att stärka de gröna näringarna. Jordbruksverket har ett särskilt sektorsansvar för miljömålsarbetet som bl.a. omfattar samordning, uppföljning och rapportering av miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*.

Jordbruksverket har också sedan 1996 haft i uppdrag av regeringen att fortlöpande följa och utvärdera miljöeffekterna av EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP). Arbetet sker i projektform i samråd med Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket. Under senare tid har arbetet i ökad omfattning fokuserat på framåtsyftande analyser och scenarier med ett ökat helhetsgrepp på miljöfrågor och med större hänsyn till samhällsekonomiska aspekter.

Utgångspunkten är den gemensamma jordbrukspolitiken och hur valda delar av politiken påverkar möjligheten att nå relevanta svenska miljö kvalitetsmål. Inom projektet behandlas målkonflikter såväl som synergier och samband mellan olika delar av jordbrukspolitiken, annan politik och andra styrmedel samt miljö kvalitetsmålen. Som exempel nämns ett antal rapporter som tagits fram av Jordbruksverket.

Landsbygdsprogrammet för perioden 2007–2013 omfattar fyra s.k. axlar och har en budget på ca 36 miljarder kronor. Av denna består ca 50 procent av nationella medel medan ca 50 procent finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU). Genomförandet av landsbygdsprogrammet regleras av rådets förordning (EG) nr 1698/2005 av den 20 september 2005 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) (EUT L 277, 21.10.2005, s. 1, Celex 32005R1698). Enligt förordningen ska utvärderingar göras dels som en förhandsbedömning vid utarbetandet av programmet, dels efter halva tiden (halvtidsutvärdering) samt i efterhand (slututvärdering).

Insatser för att bevara och stärka odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden hanteras i första hand inom axel två i programmet, vars övergripande syfte är att bevara och utveckla ett landskap med höga natur- och kulturmiljövärden, stimulera produktion av kollektiva nyttigheter, utveckla en levande landsbygd och underlätta omställningen till en resurseffektiv och hållbar produktion. Axel två motsvarar ca 65 procent av landsbygdsprogrammets totala budget. Den består av ett antal olika ersättningsformer som i sin tur innehåller ett antal insatser. Genom programmet kan brukare ersättas för kostnader och inkomstbortfall vid genomförande av miljöåtgärder eller för icke produktiva investeringar. Ersättning kan dock enbart ges för åtgärder som går längre än gällande krav i lagstiftningen.

Miljöersättningar och ersättningar för icke produktiva investeringar i axel två har som syfte att, förutom att uppfylla de ersättnings specifika målen, bidra till att uppfylla ett eller flera av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat. Ersättningar för biologisk mångfald och kulturmiljö värden bidrar till att uppfylla 7 av de 16 miljö kvalitetsmålen. Jordbruket har störst inverkan på och betydelse för miljö kvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap, Ingen klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen är förutom EU:s gemensamma jordbrukspolitik bl.a. den ekonomiska och tekniska utvecklingen inom jordbruket samt landsbygds politiken. Dessa faktorer påverkar jordbrukarnas incitament att vidta miljö åtgärder. Odlingslandskapets värden är beroende av att markerna brukas och att det är attraktivt att leva och verka på landsbygden. Här får miljö ersättningarna inom landsbygdsprogrammet en stor betydelse.

När det gäller miljö ersättning för biologisk mångfald och kulturmiljö värden i betesmarker, slåtterängar och våtmarker ska landsbygdsprogrammet bidra till skötseln av minst 500 000 hektar betes- och slåttermarker. Vidare ska den biologiska mångfalden och kulturmiljö värden vid 230 fåbodar bevaras. Dessutom är programmets mål att 11 300 hektar våtmarker ska skötas i enlighet med skötsel villkor för dessa.

Till skillnad från åkermarken som kontinuerligt minskat i omfattning sedan början av 1900-talet har nedgången av antalet hektar betesmarker och slåtterängar avstannat. I vissa fall har dock markernas kvalitet försämrats. Sedan mitten av 1990-talet, när miljö ersättningar till dessa marker infördes i dåvarande Miljö program 1995–1999, har det varit en viss ökning av arealen.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har på uppdrag av regeringen gjort en halvtidsutvärdering av landsbygdsprogrammet. Bland annat visar modellkörningar av det nuvarande landsbygdsprogrammet att om alla miljö ersättningar togs bort skulle betesmarksarealen minska kraftigt, med omkring 45 procent. Halvtidsutvärderingen indikerar att utan ersättningar med syfte att bevara biologisk mångfald och kulturmiljö värden i betesmarker, slåtterängar och våtmarker skulle både antalet betesdjur och betesmarksarealen minska. Miljö ersättningen har bidragit till en bibehållen extensiv betesdrift. Ersättningen för skötsel av våtmarker och de särskilda insatserna för betes- och ängsmarker bidrar till att skötseln kan fortsätta på marker med stora biologiska värden.

I skrivelsen redovisas vidare att det 2010 gavs miljö ersättning till ca 440 000 hektar betesmarker och slåtterängar. Detta motsvarar ca 88 procent av målet. Delmålet i landsbygdsprogrammet för slåttermarker med särskilda värden som har mycket höga biologiska eller kulturhistoriska värden vilka kräver en särskild, anpassad och riktad skötsel har över 100 procents måluppfyllelse. Naturvårdsverket pekar på att arealen betesmarker

och slåtterängar som sköts med miljöersättningar i stort når uppsatta mål. Dock har målet att markerna ska skötas på ett sätt som bevarar deras värden inte nås (rapport 2011:6420, Miljömålen på ny grund). Ersättningen till betesmarker, slåtterängar och våtmarker har generellt, med några undantag, en god måluppfyllelse. Den totala kostnaden för ersättning till skötsel av betesmarker och slåtterängar samt skötsel av våtmarker uppgick 2010 till ca 900 miljoner kronor, vilket även inkluderar kostnader för liknande åtaganden som ingått i tidigare programperioder.

Motionerna

Enligt kommittémotion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 2 behövs förslag om hur den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska bevaras för att miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* ska nås. Motionärerna pekar på att målen i landsbygdsprogrammet för att bevara natur- och kulturmiljöer inte kommer att nås. Sedan 2005 har ängs- och betesmarksarealen inom landsbygdsprogrammet minskat med ca 50 000 hektar. Detta överensstämmer inte med Sveriges åtagande för att nå konventionen för biologiskt mångfald.

I motionen framhålls vidare att Sverige behöver en strategi för att stärka den svenska matens mervärde. När svenska konsumenter med fog kan hävda att det finns generella positiva egenskaper hos svensk mat kommer de att efterfråga den. Detta omfattar hög kvalitet på djurväl-färden, minskad kemikalieanvändning, minskad klimatpåverkan och minskad övergödning från jordbruket. En aktiv generell miljöpolitik ger vidare bättre mat. Hela det övriga samhället påverkar vår mat genom att t.ex. gifter, smittämnen och annat når åkrarna (yrkande 1).

I motion 2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 1 uppmärksammas redovisningar av åtgärder för att nå miljö-kvalitetsmålen. För fyra år sedan överlämnade det dåvarande Miljömålsrådet sin fördjupade utvärdering av miljö-målen. Rapporten gavs titeln Nu är det bråttom! De flesta av de åtgärdsförslag som fördes fram blev liggande, och regeringen har inte redovisat vad som har gjorts. I fortsatta redogörelser för riksdagen bör regeringen synliggöra vilka förslag inom miljömålssystemet som har genomförts och vilka som inte har genomförts.

Vidare begärs i samma motion att regeringen bör utreda konsekvenserna av en effektivare markanvändning med mindre animalieproduktion. En stor del av jordbruksarealen används för produktion av djurfoder. Den intensiva djurproduktionen innebär brutna kretslopp och stora koncentrationer av gödningsämnen. En ändrad kosthållning med mindre animalier skulle möjliggöra en effektivare användning av jordbruksarealer med en högre andel produktion för mänsklig konsumtion (yrkande 6).

Enligt kommittémotion 2011/12:MJ10 av Jens Holm m.fl. (V) behövs ett handlingsprogram för att minska livsmedelskedjans klimatpåverkan. Sverige saknar i dag mål för hur mycket jordbrukets utsläpp av växthusgaser

bör minska. För att minska utsläppen inom jordbrukssektorn och genom vår livsmedelskonsumtion krävs en handlingsplan. Handlingsplanen ska omfatta mål och åtgärder för att minska hela livsmedelskedjans klimatpåverkan, från jordbrukets produktion till konsumtionen av livsmedel. Regeringen bör därför återkomma med förslag om en handlingsplan.

Utskottets ställningstagande

Utgångspunkter

Inledningsvis välkomnar utskottet att regeringen presenterar denna skrivelse för riksdagen. I skrivelsen redovisar regeringen arbetet med miljö-, klimat- och energifrågor inom jordbruket under perioden 2007–2011. Redovisningen utgår från de viktigaste statliga insatserna och omfattar bedömningar av insatsernas effekter och hur de bidrar till att de uppställda målen inom miljö-, klimat- och energiområdena nås. Skrivelsen är ett komplement till budgetpropositionen 2012 för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel i fråga om regeringens övergripande mål att de gröna näringarna ska vara miljö- och resurseffektiva och ha en nyckelroll i Sveriges energiproduktion.

Utskottet konstaterar att denna fördjupade redovisning av uppnådda resultat innebär att riksdagen får en mer ingående information om fördelningen av statliga medel och utfallet i förhållande till gällande mål.

Sedan 2005 har utskottet följt upp regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen för utgiftsområde 23 genom att granska de resultat som regeringen har presenterat i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat. Utgångspunkten har varit att det ska vara möjligt för utskottet att följa kopplingen mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens anslagsförslag för att utskottet ska kunna göra prioriteringar i samband med beredningen av regeringens budgetförslag. Resultatet av uppföljningarna ska fungera som underlag för utskottets dialog med regeringen kring utvecklingen av den ekonomiska styrningen. Utskottets uppföljning av regeringens resultatredovisning är således en del av arbetet med uppföljning och utvärdering som genomförs i enlighet med regeringsformen. Mot denna bakgrund anser utskottet att denna skrivelse är ett bra komplement till regeringens årliga redovisning i budgetpropositionen. Enligt utskottets mening är redovisningen också ett bra underlag för den fortsatta dialogen mellan riksdagen och regeringen.

Åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen

Utskottet vill understryka att det är viktigt att åtgärder vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Miljö kvalitetsmålet innebär att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mång-

falden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Mot denna bakgrund är det därför positivt att frågan uppmärksammas i såväl regeringens skrivelse som i ett motionsförslag.

Utskottet delar regeringens uppfattning att landsbygdsprogrammet för Sverige är ett viktigt verktyg för att åstadkomma en utveckling på landsbygden som är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar. Programmet innehåller en rad åtgärder som syftar till att dels förbättra miljön, dels stärka landsbygdens konkurrenskraft.

På grundval av detta förhållande har miljö- och jordbruksutskottet tillsammans med näringsutskottet inlett en uppföljning av vissa frågor inom landsbygdsprogrammet. Utskottens uppföljning är framför allt inriktad mot åtgärder för att stärka landsbygdens konkurrenskraft. En fråga som ingår i uppföljningen är investeringsstöd för biogasproduktion. Syftet med stödet är att stödja och utveckla produktion och förädling av förnybar energi för att bl.a. minska utsläppen av växthusgaser och förbättra förutsättningarna för tillväxt, innovation och nya jobb på landsbygden. Uppföljningen beräknas vara slutförd i november 2012.

Det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013 finansieras av både Sverige och EU och omfattar sammanlagt ca 36 miljarder kronor under sjuårsperioden. Programmet är uppdelat på fyra områden, s.k. axlar, vars mål och inriktning är gemensamma för EU-länderna. För axel 2 är det övergripande målet att bevara och utveckla ett attraktivt landskap med höga natur- och kulturvärden. Åtgärderna ska bidra till att de nationella miljökvalitetsmålen uppfylls men också till att öka landsbygdens attraktionskraft för boende och besökande och för företagande.

Av skrivelsen framgår att utbetalningarna för åtgärder inom axel 2 hittills har uppgått till nästan 17 miljarder kronor, vilket är 71 procent av den totala budgeten. Syftet med både miljöersättningar och ersättningar för icke produktiva investeringar är, förutom att uppfylla de ersättningsspecifika målen, att bidra till att uppfylla ett eller flera av de miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat. Ersättningar för biologisk mångfald och kulturmiljövärden bidrar till att uppfylla 7 av de 16 miljökvalitetsmålen. Jordbruket har störst inverkan på och betydelse för miljökvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap, Ingen klimatpåverkan, Giffri miljö, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Enligt Landsbygdsdepartementet har det skett vissa förändringar av landsbygdsprogrammet bl.a. när det gäller vissa miljöersättningar. Detta beror på att prognoser visade att ersättningarna inte skulle kunna utnyttjas under den resterande programperioden. Dessa medel skulle därmed "frysa inne". En del av de resurser som har omfördelas från axel 2 kommer att användas till andra miljörelaterade åtgärder, t.ex. för kompetensutveckling i axel 1.

När det gäller ersättning för betesmarker har regeringen vid flera tillfällen höjt ersättningsnivåerna för skötsel av betesmarker inom landsbygdsprogrammet. Senast skedde det i samband med den s.k. hälsokontrollen av den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) när ersättningsnivåerna höjdes i landsbygdsprogrammet för de mest värdefulla betesmarkerna som riskerade att falla ur gårdsstödet på grund av att de hade för många träd eller för stor andel impediment per hektar. I samband med detta fick Sverige också rätt att föra över vissa EU-medel som riskerade att bli outnyttjade inom gårdsstödet för att i stället förstärka landsbygdsprogrammet.

Utskottet vill vidare nämna Miljömålsberedningens arbete med att ta fram förslag till etappmål i miljömålssystemet. Miljömålsberedningens uppgift är att föreslå strategier för hur generationsmålet och miljö kvalitetsmålen kan nås (dir. 2010:74). Fokus ska läggas på särskilt svåra områden som kräver långsiktiga politiska avvägningar. Avvägningar kan behöva göras både mellan olika miljömål och mellan miljömål och andra viktiga samhällsmål. Strategierna ska innehålla etappmål, åtgärder och styrmedel. Det innebär att både målen och vägarna fram till målen – åtgärderna och styrmedlen – ska finnas med i strategierna. På så sätt åstadkoms handlingsorienterade strategier. På grundval av uppdrag från regeringen har beredningen tagit fram en plan för etappmål per miljö kvalitetsmål som ska tas fram inom den föreslagna strategin (SOU 2011:34).

För etappmål som rör den biologiska mångfalden framgår att inom konventionen om biologisk mångfald har Sverige åtagit sig att till 2020 säkerställa och restaurera ekosystem som producerar viktiga ekosystemtjänster. Sverige har även åtagit sig att öka resiliensen i ekosystemen till detta år. Detta sammanfaller med innebörden i flera av miljö kvalitetsmålen som berör ekosystem, t.ex. *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Levande skogar* och *Ett rikt odlingslandskap*. För att detta ska kunna uppnås behöver de ekosystem som levererar viktiga ekosystemtjänster och hoten mot dem identifieras så snart som möjligt. Därefter bör strategier för ökad resiliens i ekosystemen och säkerställande av viktiga ekosystemtjänster tas fram enligt Miljömålsberedningen.

Beredningen har fått i uppdrag att ta fram strategier för en långsiktigt hållbar markanvändning – med syfte att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen (dir. 2011:91). I ett delbetänkande presenteras frågor som ska utredas i det fortsatta strategiarbetet. I detta ingår överväganden om dels vilka frågor som är särskilt angelägna att arbeta med under perioden 2014–2020 i Sverige, dels vilka frågor som är angelägna att driva inom den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2020 (Plan för framtagandet av en långsiktigt hållbar markanvändning, SOU 2012:15).

Utskottet konstaterar således att det pågår ett omfattande arbete med att dels genomföra åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen, dels ta fram förslag till strategier och etappmål. Utskottet förutsätter att detta kommer att ligga till grund för fortsatta åtgärder som leder till att målen nås.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motion 2011/12: MJ9 (S) yrkande 2 kan lämnas utan vidare åtgärd.

Även när det gäller att utreda konsekvenserna av en effektivare markanvändning med mindre animalieproduktion vill utskottet hänvisa till Miljömålsberedningens ovannämnda regeringsuppdrag om att ta fram en strategi för en långsiktigt hållbar markanvändning. Den problemanalys som ligger till grund för det fortsatta arbetet redovisas i det tidigare nämnda delbetänkandet (SOU 2012:15). Beredningen lyfter bl.a. fram att klimatförändringarna reser frågan om vilka framtida utmaningar som Sverige kommer att möta vad gäller produktion av mat, foder, bränsle och andra produkter. Flera aktörer anser redan i dag att man kan se en ökande användning av jordbruksmark. Detta motiverar en analys av behovet av åkermark för framtida produktion och hur produktiv åkermark kan bevaras för framtiden. Dessa frågor kan hanteras nationellt. Beredningen påpekar vidare att det finns anledning att genomföra en fördjupad analys på grundval av klimatförändringarna. Följande ska utredas vidare:

- Vilka frågor är särskilt angelägna att arbeta med i Sverige under perioden 2014–2020 för att åstadkomma en långsiktigt hållbar användning av jordbruksmark?
- Vilka frågor är särskilt angelägna att driva inför beslut om EU:s gemensamma jordbrukspolitik efter 2020 för att åstadkomma en hållbar användning av jordbruksmark?
- Hur kan produktiv åkermark och dess bördighet bevaras för framtiden?

Uppdraget ska slutredovisas den 15 juni 2014.

Enligt utskottets mening är en långsiktigt hållbar markanvändning avgörande för att många miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Markanvändning är också av stor betydelse för många viktiga samhällsintressen och näringar, exempelvis jord- och skogsbruk, infrastruktur och energiproduktion. Vidare påverkas även många kulturmiljövärden, turism, friluftsliv och rekreation av hur marken används. Utskottet välkomnar därför regeringens initiativ att ge Miljömålsberedningen ett uppdrag om att ta fram en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning så att det finns förutsättningar för att olika intressen och anspråk kan beaktas. Utskottet ser fram emot att ta del av resultatet av Miljömålsberedningens arbete.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2011/12: MJ11 (MP) yrkande 6 lämnas utan vidare åtgärd i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

När det gäller frågan om redovisningar av åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen vill utskottet påminna om riksdagens beslut från sommaren 2010 om inriktningen för miljöpolitiken och ett effektivare miljö målssystem. Beslutet grundades på regeringens proposition 2009/10:155 Svenska miljömål – för ett effektivare miljöarbete m.m. (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). I såväl regeringens proposition som utskottets betänkande framhölls att miljö målssystemet ska bli effektivare genom att

man i tid och i organisation skiljer uppföljning och utvärdering från uppgiften att utveckla strategier med nya etappmål, styrmedel och åtgärder. Därför tillsattes en parlamentarisk beredning med uppgift att ge råd till regeringen om hur miljökvalitetsmålen kan nås. Naturvårdsverket fick ett ökat ansvar för att samordna myndigheternas miljömålsuppföljning.

Utskottet välkomnade att en parlamentarisk beredning tillsattes med uppgift att ta fram beslutsunderlag med förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder. Utskottet ansåg att det är angeläget att etappmål inom miljömålssystemet blir föremål för politisk diskussion och förankring. Enligt den bedömning som utskottet gjorde är den politiska förankringen väsentlig för dels miljömålssystemets legitimitet, dels etappmålen utformning som i sin tur ligger till grund för de åtgärder som vidtas och uppföljningen av resultatet.

Av kommittédirektivet till Miljömålsberedningen framgår bl.a. att myndigheterna inom miljömålssystemet regelbundet följer upp och utvärderar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Uppföljningarna visar inom vilka områden det finns fortsatta behov av insatser. Uppföljningarna kommer därför att vara viktiga underlag för regeringen när det gäller vilka tilläggsdirektiv som beredningen ska få (dir. 2010:74).

Regeringen har vidare beslutat om ett uppdrag till Naturvårdsverket att göra en fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen 2012. Inom ramen för Naturvårdsverkets uppgift att regelbundet göra en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen har regeringen gett verket i uppdrag att senast den 1 juli 2012 redovisa en samlad fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Uppdraget ska genomföras i samverkan med andra myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet.

Eftersom bedömningen av måluppfyllelse av miljökvalitetsmålen görs utifrån den förändrade bedömningsgrunden ska Naturvårdsverket beskriva hur de utvecklade bedömningarna av möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen genomförts.

Vidare ska en slutredovisning av delmålen genomföras eftersom de ersätts med etappmål. Naturvårdsverket ges därför i uppdrag att slutredovisa delmålen som underlag för riksdagens beslut i frågan.

Utvärderingen ska bl.a. innehålla en samlad bedömning av hur miljötillståndet utvecklas och en prognos över möjligheterna att nå generationsmålet, miljökvalitetsmålen och beslutade etappmål. En analys och utvärdering av miljöeffekten av de styrmedel och åtgärder som har införts för att nå miljökvalitetsmålen ingår, dvs. ett svar på frågan om huruvida införda styrmedel och åtgärder har medfört önskat resultat. En analys av synergimöjligheter och de bakomliggande orsakerna till problem som försvårar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet, t.ex. trender i samhällsutvecklingen, målkonflikter mellan miljökvalitetsmålen och konflikter med andra samhällsintressen, ska också ingå. Utvärderingen ska även innehålla en analys av de internationella faktorer som påverkar möj-

ligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen och vår rådighet över dessa faktorer. Denna analys bör integreras i bedömningen av respektive miljökvalitetsmål. Vidare bör utvärderingen innehålla underlag för att bedöma inom vilka områden ytterligare insatser behövs för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen, dvs. områden där det finns behov av att utveckla strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder.

Med hänvisning till detta avstyrker utskottet motion 2011/12: MJ11 (MP) yrkande 1.

Visionen bruka utan att förbruka

När det gäller frågan om behovet av en strategi för att stärka den svenska matens mervärde vill utskottet lyfta fram regeringens tidigare nämnda vision *bruka utan att förbruka*. Av skrivelsen framgår att regeringens övergripande mål är att skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen och växande företag i Sverige för att därigenom bryta utanförskapet. Genom att skapa goda förutsättningar för de gröna näringarna vill regeringen ge möjligheter för en positiv utveckling på landsbygden med en produktion som är ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar.

Visionen är som tidigare framhållits grunden för regeringens arbete för bättre förutsättningar för företagande inom de gröna näringarna, i syfte att skapa jobb och tillväxt i hela landet. *Bruka utan att förbruka* beskriver de övergripande politiskt strategiska målen som ligger till grund för planering, genomförande och uppföljning av verksamheten. Regeringen vill utveckla möjligheten att bruka de naturresurser som finns inom de gröna näringarna. Resurserna ska nyttjas för att skapa tillväxt och arbetstillfällen i hela landet. Samtidigt måste resurserna brukas på ett långsiktigt hållbart sätt så att de inte förbrukas. Nyttjandet ska ske på ett miljömässigt hållbart sätt och med höga etiska krav. Utskottet ansluter sig till den redovisade grundsynen att bruka utan att förbruka är utgångspunkten för utveckling av de gröna näringarna. Likaså välkomnar utskottet regeringens avsikt att i budgetpropositionen för 2013 till riksdagen även redovisa uppnådda resultat för det nya målet att de gröna näringarna ska bidra till en globalt hållbar utveckling. Utskottet har tidigare framhållit att detta är angeläget för att riksdagen ska kunna värdera resultaten. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion 2011/12: MJ9 (S) yrkande 1 kan lämnas utan vidare åtgärd.

När det gäller motionsförslaget om ett handlingsprogram för att minska livsmedelskedjans miljöpåverkan konstaterar utskottet att det tidigare har behandlat frågan (bet. 2010/11: MJU12 Klimatpolitik m.m.). Utskottet hänvisade till sin beredning av regeringens klimatproposition då det anförde att livsmedelskedjans klimatpåverkan är betydande då matens andel av växthusgasutsläppen uppgår till i storleksordningen 20–25 procent. När det gäller resursanvändning uppskattas den svenska livsmedelskedjan använda 20 procent av all energi. Det är därför angeläget att åtgärder kan vidtas för att minska dess klimat- och miljöpåverkan. Det är viktigt att notera att livs-

medelsproduktionen även har stor betydelse för ett flertal andra miljökvalitetsmål utöver miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*. Det är därför väsentligt att inte helt isolera klimatmålet då det kan leda till oönskade effekter beträffande andra miljökvalitetsmål. Utskottet uppmärksammade vidare att Livsmedelsverket har ett särskilt sektorsansvar för miljömålsarbetet, varav klimatpåverkan är en del. Livsmedelsverkets uppgift är att i konsumenternas intresse arbeta aktivt för säkra livsmedel, redlighet i livsmedelshanteringen och bra matvanor. Det senare omfattar bl.a. kostråd riktade till storhushåll och privatpersoner. Utskottet ansåg att Livsmedelsverkets samordnande och pådrivande roll för livsmedelskedjans klimatpåverkan borde stärkas. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet de då aktuella motionsförslagen. Utskottet finner inte skäl att ompröva sitt tidigare ställningstagande och avstyrker därför motion 2011/12:MJ10 (V).

Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Övergödning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avstyrker motioner om måluppfyllelse med anledning av Helcomåtagandet (S) och kostnadseffektiva åtgärder för att uppfylla detta åtagande (MP).

Jämför reservationerna 6 (S) och 7 (MP, V).

Skrivelsen

Regeringen hänvisar i skrivelsen till den tidigare skrivelsen Åtgärder för ett levande hav (skr. 2009/10:213) när det gäller de förstärkningar, både i lagstiftning och i form av nya och utvidgade åtgärder i landsbygdsprogrammet, som introducerades under 2009 och 2010 för att uppfylla Sveriges åtagande inom Helcoms aktionsplan för Östersjön.

Regeringen framhåller nu att lagstiftningen sedan dess har ändrats på vissa områden. I maj 2011 beslutade regeringen att ändringar av de s.k. nitratkänsliga områdena skulle genomföras. Detta gjordes som en del i den rapportering till kommissionen om en översyn av känsliga områden som varje medlemsland ska göra vart fjärde år enligt rådets direktiv 91/676/EEG. Beslutet innebär att de s.k. nitratkänsliga områdena i Sverige utökas. Andelen av den totala åkermarken som ingår i de nitratkänsliga områdena ökar från 62 till 70 procent. Av jordbrukets totala antropogena (från mänsklig aktivitet) belastning av kväve och fosfor på haven kommer 85 till 90 procent från de känsliga områdena. Samtidigt gäller som en följd av beslutet att några områden, särskilt i inlandet, inte längre ingår i de utpekade känsliga områdena. Dessa områden har tagits bort då belastningsberäkningar visar på liten påverkan på ytvatten, grundvatten och havsområden.

Att nya områden pekats ut medför att dessa kommer att omfattas av det stora flertalet av de generella bestämmelser som finns angivna i förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket och Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket i fråga om växtnäring. Dessa gäller krav på lagringskapacitet, spridningsförbud och spridningsrestriktioner för stallgödsel, mineralgödsel och andra organiska gödselmedel. Bestämmelserna träder i kraft under 2014. Enligt rådets direktiv 91/676/EEG ska varje medlemsland också utarbeta riktlinjer för god jordbrukssed. Sedan tidigare har Jordbruksverket utarbetat sådana riktlinjer. Vissa ändringar görs nu främst för att även inkludera riktlinjer för de åtgärder som beslutades 2010.

Det finns inom landsbygdsprogrammet olika former av miljöersättningar för minskade växtnäring förluster från jordbruksmark. Ett sådant exempel är odling av fånggrödor. Att odla en s.k. fånggröda på hösten efter skörd av en huvudgröda är en effektiv insats för att minska risken för kväveläckage under nederbördsrika höstmånader. Fånggrödan har förmåga att ta upp och tillgodogöra sig kväve under hösten. En utebliven eller senarelagd jordbearbetning under hösten innebär i sig en positiv effekt genom att marken under höstmånaderna inte bearbetas och därmed minskar kväveminereringen och risken för kväveläckage. Landsbygdsprogrammet innehåller miljöersättning till såväl fånggröda som vårbearbetning och en kombination av dessa insatser. Målet för insatsen är 240 000 hektar. År 2010 ingick ca 143 000 hektar i ersättningen, vilket utgör 60 procent av målet.

Genom att anlägga en gräsbevuxen zon, s.k. skyddszon, längs vattendrag och sjöar minskar ytavrinningen från åkermark och fältkanten stabiliseras, vilket är särskilt viktigt under höst och vinter då vattenmättnaden vanligtvis är högre. Skyddszoner minskar ytavrinning och därmed växtnäringssläckage från åkermark. Även i samband med kraftig nederbörd och snösmältning kan skyddszonen ha en positiv effekt, liksom för att mildra effekterna vid översvämningar vid ett förändrat klimat. Skyddszonen minskar risken för förluster av främst partikelbundet fosfor, men även för partikelbundna växtskyddsmedel. Skyddszoner är även gynnsamma för flora och fauna. Mångfalden av insekter i skyddszonen kan fr.o.m. 2010 gynnas än mer genom möjligheten att så in insektsfrämjande fröblandningar. Målet för insatsen skyddszoner är 9 000 hektar. År 2010 ingick ca 10 100 hektar i ersättningen, vilket är 112 procent av målet. Den totala kostnaden för ersättningen till skyddszoner uppgick 2010 till ca 30 miljoner kronor, vilket även inkluderar kostnader för åtaganden som ingått i tidigare programperioder.

Vidare finns miljöersättning för anläggning av våtmarker eftersom de i hög grad bidrar till att minska växtnäring förlusterna från åkermark. Målet för anläggning av våtmarker är 6 000 hektar. Under perioden 2007–2010 har 1 700 hektar beviljats medel, vilket ger en måluppfyllelse med ca 30 procent. Den totala kostnaden för ersättningen för anläggning av våtmarker uppgick för perioden till ca 165 miljoner kronor.

Greppa näringen är också en insats som syftar till att minska jordbrukets förluster av växtnäringsämnen. Detta är ett projekt som innebär att jordbrukare får riktad rådgivning om att minska jordbrukets förluster av växtnäringsämnen. Greppa näringen har utvidgats under en tioårsperiod och i dag kan alla lantbrukare som tillhör målgruppen upp till Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län få kostnadsfri rådgivning. Rådgivningsprojektet har uppnått konkreta resultat, bl.a. har projektet uppskattats minska kväveutlakningen med åtminstone 800 ton och fosforförlusterna med 15–30 ton.

Det pågår vidare försöks- och utvecklingsprojekt för att kunna avgöra hur rådgivningen om miljöförbättrande åtgärder bör riktas regionalt, men också för att bättre kunna avgränsa områden där åtgärder, t.ex. odling av fånggröda och vårbearbetning, kan vara kostnadseffektiva att genomföra. Bland annat krävs god information om åkermarkens jordart. Odling av fånggröda med efterföljande vårbearbetning har en god utlakningsbegränsande effekt på jordar med låg lerhalt, men kan vara olämplig på mer lerhaltiga jordar på grund av risken för markpackningsskador. Information om jordarten har även betydelse för var i Sverige det är kostnadseffektivt att vidta åtgärder mot erosion genom t.ex. anläggning av skydds-zoner längs med vattendrag. En bra jordartskarta för den svenska åkermarken är också viktig för de beräkningar som görs av växtnäringsförluster genom rotzonsutlakning och som i sin tur ligger till grund för de svenska beräkningarna av fosfor- och kväveförluster till havet. En omfattande satsning görs nu för att förbättra kunskapen om de svenska odlingsjordarna. Genom att samla in jordprover från ca 13 000 provpunkter ska en mer detaljerad jordartskarta tas fram för åkermarken. De uttagna proverna kommer även att analyseras med avseende på ett antal växtnäringsämnen, vilket kan ge värdefull information om växtnäringsstatusen i våra jordar.

Motionerna

Enligt kommittémotion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 3 behöver regeringen återkomma till riksdagen med uppgifter om måluppfyllelsen för Helcomåtagandet samt om så krävs presentera nya åtgärder för att nå målet. Det behövs en tydlig uppföljning av Helcomåtagandet. Flera av de insatser som utförs inom ramen för t.ex. landbygdsprogrammet når inte målen, exempelvis insatser för fånggrödor och restaurering och anläggning av våtmarker. Det behövs både en ambitionshöjning av de åtgärder som regeringen har initierat och ytterligare åtgärder. En åtgärd som bör analyseras är att använda musselodling för att binda övergödande ämnen i havet.

I motion 2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 2 uppmärksammas behovet av nya åtgärder för att uppnå regeringens syfte om kostnadseffektiva ekonomiska styrmedel för att minska övergödningen. Naturvårdsverkets senaste bedömning är att det

inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning* till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. I regeringens skrivelse finns exempel på ersättningar till åtgärder för att minska växtnäringsförluster till vatten, men dessa ersättningar bryter mot en princip som annars gäller i miljöpolitiken, den att förorenaren ska betala. Principen syftar till att det är förorenaren, inte skattebetalarna, som ska betala åtgärder för att minska miljöbelastning genom föroreningar.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet redovisa att Sverige deltar i flera olika internationella samarbeten om vatten. EU:s vattendirektiv, tillsammans med EU:s marina direktiv som just nu genomförs, är av stor betydelse för den svenska verksamheten inom vattenområdet. Vattendirektivet rör inlands- och kustvatten och det marina direktivet rör marina vatten. Övergödningsfrågan är särskilt utmanande för Östersjön och här samarbetar Sverige både i EU och inom Helsingforskommissionen Helcom. EU har antagit en Östersjöstrategi för miljö och konkurrenskraft i regionen. Inom Helcom har parterna tagit fram en gemensam aktionsplan för Östersjön, Baltic Sea Action Plan, för att uppnå god ekologisk status i Östersjön. Den marina miljön i Nordostatlanten diskuteras inom Osparkonventionen.

Det är enligt utskottets mening angeläget att kraftsamla i arbetet för ett renare hav och samtidigt ett hållbart nyttjande av havs- och vattenmiljöer. Enligt utskottets mening är övergödning en särskilt viktig fråga inom jordbruket och som framgår av skrivelsen har en rad åtgärder vidtagits både när det gäller lagstiftning och nya och utvidgade åtgärder i landsbygdsprogrammet. Det kan bl.a. konstateras att det sker en löpande utveckling av de olika formerna för miljöersättningar inom programmet för att minska växtnäringsförlusterna från jordbruksmarker, vilket i sin tur leder till minskad övergödning.

Som regeringen framhåller i skrivelsen har belastningen av kväve- och fosforföroreningar till haven söder om Ålands hav minskat mellan 1995 och 2006. För åkermark har utlakningen (rotzonsutlakningen) av kväve minskat med 12 procent och fosforutlakningen med 7 procent under perioden 1995–2005. Huvudorsakerna till den minskade belastningen är minskad areal åkermark, förbättrat växtnäringsutnyttjande och genomförda åtgärder såsom lagstiftning och åtgärder inom landsbygdsprogrammet. Effekterna av minskad jordbearbetning och anlagda våtmarker inkluderas inte i beräkningarna. Dessa åtgärder har dock enligt Jordbruksverket bedömts innebära att kväve- och fosforbelastningen minskat med ytterligare 380 ton kväve respektive 9 ton fosfor. Förändringar av växtföljderna har fram till 2008 uppskattats minska läckaget med ytterligare 380 ton kväve och 11 ton fosfor. De förstärkta åtgärder som gjorts efter 2008

genom lagstiftning och i landsbygdsprogrammet har uppskattas ge en minskning av belastningen till haven med mellan 1 600 och 2 100 ton kväve och 30 ton fosfor.

Som framgår av skrivelsen har belastningen från åkermarken minskat med ytterligare 2 procent för kväve och 3 procent för fosfor mellan åren 2005 och 2009. Förändringen i belastningen beror främst på minskad areal åkermark och ändrade grödval och brukningsmetoder. Beräkningarna för 2009 visar att de sammanlagda svenska vattenburna utsläppen av kväve och fosfor till haven från mänsklig aktivitet motsvarar 59 000 ton kväve och 1 390 ton fosfor per år. Av dessa härrör 41 procent av kvävet och 44 procent av fosfor från jordbruk. Dessa beräkningar har genomförts av Svensk Miljöemissionsdata (Smed rapport nr 56, 2011).

En utvärdering av den svenska åtgärdsplanen för att nå det svenska betinget enligt Helcoms aktionsplan för Östersjön kommer att göras i samband med Helsingforskonventionens ministermöte 2013. Vid detta möte kommer en revidering av det preliminära betinget att presenteras och, om möjligt, antas.

Utskottet har vid flera tillfällen uppmärksammat betydelsen av insatser som styr mot kostnadseffektiva åtgärder för att klara Sveriges mål och åtaganden inom Helcom (se t.ex. bet. 2010/11: MJU5). Utskottet utgår därför från att regeringen i den kommande utvärderingen beaktar vad utskottet har anfört.

När det gäller frågan om ytterligare åtgärder för att nå Sveriges åtagande inom Helcom kan utskottet redovisa att det inom ramen för LOVA (lokala vattenvårdsåtgärder) pågår några projekt. Enligt uppgift från Landsbyggsdepartementet gäller dessa projekt t.ex. musselodling i Östersjön som miljöåtgärd, experimentell analys och utvärdering av musselodlingar i övergödda grundområden i Västerhavets vattendistrikt samt biogas och musselodling som en del av framtiden.

Analys av kostnadseffektiviteten i åtgärder mot övergödningen har tidigare genomförts i olika sammanhang. Bland annat genomförde vattenmyndigheterna omfattande analyser inför besluten om åtgärdsprogram för de olika vattendistrikten för åren 2009–2015. Vattenmyndigheterna sammanställde tillsammans med Svenska Miljöinstitutet (IVL) erfarenheter från teoretiska och empiriska studier över effekter och kostnader som kunde förväntas i samband med åtgärder mot övergödning i olika delar av landet. Åtgärder inom jordbruk, vid kommunala avloppsreningsverk och av enskilda avlopp ingår i materialet. Resultaten redovisas bl.a. i en omfattande konsekvensanalys i Åtgärdsprogram – Södra Östersjöns vattendistrikt 2009–2015.

Jordbruk liksom andra verksamheter omfattas av miljöbestämmelser som kan sägas vara en tillämpning av principen om att förorenaren ska betala och som ska säkra att tillståndet i miljön är godtagbart. Det gäller flera EU-direktiv och nationella bestämmelser som miljöbalken. De ersättningar som ges inom ramen för t.ex. landsbygdsprogrammet går till åtgär-

der som går utöver vad lagstiftaren har pekat ut som en miniminivå. Vad gäller växtnäringsproblematiken kan det i övrigt finnas praktiska svårigheter att hänföra föroreningar till enskilda verksamheter i tid och rum och därmed avgöra vilken verksamhet som är att anse som förorenare.

I detta sammanhang bör det uppmärksammas att det pågår många projekt för att åstadkomma ett uthålligt jordbruk. Ett exempel är den ideella föreningen Odling i Balans som bildades 1991. En central del av verksamheten utgörs av pilotgårdar som har stor betydelse när det gäller att utforma ett uthålligt jordbruk. En lönsam växtodling ska kombineras med att man tar ansvar för rent vatten, ren luft och en bra markvård. Odling i Balans syftar till att visa att ekonomi och ekologi går att kombinera på gården. Verksamheten omfattade 17 gårdar 2011, där man bl.a. investerar i ny maskinteknik. Ett sådant exempel är kväve-sensorteknik för att kunna göra en exakt anpassning av kvävegödsling på olika delar av fältet under det enskilda året. Ett annat exempel är utbyggnad av energisystem med förnybar energi. Verksamheten finansieras av ett 20-tal företag och organisationer. Odling i Balans deltar även i ett större projekt, Baltic Deal, som ska leda till en bättre vattenmiljö i Östersjön. På uppdrag av LRF, som har en ledande roll i projektet, arbetar Odling i Balans med att etablera 125 demogårdar i länderna runt Östersjön (www.odlingibalans.com).

Utskottet vill också uppmärksamma att det inom Miljömålsberedningen pågår arbete som har anknytning till bl.a. övergödningsproblematiken. Avsikten är bl.a. att ta fram en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning med inriktning på jordbruket och att ta fram förslag om en sammanhållen vattenpolitik. Beredningen har lyft fram behovet av en sammanhållen vattenpolitik för att kunna nå alla de miljö kvalitetsmål som rör vattenfrågor. Området behöver ett ökat helhetsperspektiv för att möjliggöra tillräckliga åtgärder inom de mest angelägna områdena. Det finns flera stora utmaningar innan man kan nå miljö kvalitetsmålen inom området. Samtidigt präglas området i hög grad av styrning i lager på lager och en komplex administrativ struktur. Beredningen anser att den kan bidra i frågor som kräver politiska bedömningar och överväganden om övergripande strukturella förändringar. Sveriges åtaganden i internationella samarbeten bör utgöra underlag i arbetet med att ta fram en samlad strategi för en sammanhållen vattenpolitik.

Avslutningsvis konstaterar utskottet att åtgärder behöver vidtas inom alla berörda sektorer för att nå de för Sverige uppsatta målen och för att uppfylla gjorda åtaganden som innebär en kraftigt minskad övergödning av haven. En ny havs- och vattenmyndighet har inrättats för att tillgodose behovet av ett helhetsperspektiv på dessa frågor och säkra ett mer sammanhållet genomförande av de beslutade åtgärderna. Denna inriktning kompletterad med ett fortlöpande utvecklingsarbete såsom redovisats ovan bör enligt utskottets mening avsevärt förbättra möjligheterna att nå de för våra hav uppsatta miljömålen.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motionerna 2011/12: MJ9 (S) yrkande 3 och 2011/12: MJ11 (MP) yrkande 2 lämnas utan vidare åtgärd.

Kadmium

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om kadmium i mat (S) och om att utreda en skatt på kadmium (MP).

Jämför reservationerna 8 (S, MP, V) och 9 (MP, V).

Skrivelsen

Kadmium är en tungmetall som människan till största delen får i sig genom kosten. Det är i huvudsak livsmedel från växtriket som är källan till intaget. Höga halter av kadmium finns också i inälvsmat och skaldjur, men då dessa utgör en liten andel av vår kost bidrar de i lägre grad till intaget.

Av skrivelsen framgår att en långvarig exponering för kadmium innebär en hälsorisk. Sedan länge är det känt att kadmium ansamlas i njurarna och kan leda till nedsatt njurfunktion. Intaget av kadmium påverkar även skelettet och ger nedsatt bentäthet. Den svenska miljöövervakningen visar att delar av befolkningen har halter av kadmium i urin som ligger vid eller över de nivåer som kan relateras till påverkan på skelett och njurar. Den generella kadmiumexponeringen till befolkningen behöver därför minska. Det är också känt att ett högre upptag av kadmium förekommer hos personer, framför allt kvinnor, med järnbrist och under graviditet. Nyfödda och småbarn kan också ha ett högre upptag.

Kadmium förekommer naturligt i marken. Berggrunden är den viktigaste källan till matjordens innehåll av kadmium. Tillförseln av kadmium från andra källor sker främst genom luftdeposition och användning av gödselmedel. Kadmiumbelastningen var som högst under 1970-talet. Sedan dess har tillförseln från luft minskat med mer än 70 procent. Tillförseln via fosforgödselmedel har minskat ännu mer. Vid tillverkning av fosforgödselmedel används råfosfat. Beroende på dess geografiska ursprung innehåller råfosfat olika halt kadmium. I början av 1970-talet var kadmiumhalten i mineralgödsel som såldes i Sverige som högst och motsvarade i genomsnitt 150 milligram per kilo fosfor. I dag är medelhalten ca 6 milligram per kilo fosfor. Samtidigt har förbrukningen av fosforgödselmedel i svenskt jord- och trädgårdsbruk minskat från 70 000 ton per år till knappt 10 000 ton per år. Tillförseln av kadmium till den svenska åkermarken har minskat sedan början av 1970-talet då kadmiumtillförseln via mineralgödsel var högst, från ca 3,3 gram per hektar och år till i dag ca 0,06 gram per hektar och år.

Förbud mot höga kadmiumhalter infördes i svensk lagstiftning 1993. Detta avsåg ett förbud mot att saluföra eller överlåta mineralgödsel som innehöll högre halt kadmium än 100 milligram per kilo fosfor. Då inget motsvarande förbud fanns inom Europeiska gemenskapen fick Sverige vid anslutningen till EU under en övergångsperiod behålla sitt nationella förbud. Detta innebar ett undantag från Europaparlamentets och rådets förordning 2003/2003/EG av den 13 oktober 2003 om gödselmedel (EUT L 304, 21.11.2003, s. 1, Celex 32003R2003). Finland och Österrike fick samtidigt motsvarande undantag. År 2006 beslutade kommissionen (kommissionens beslut 2006/347), efter att Sverige, Finland och Österrike lämnat in riskvärderingar för exponering av kadmium, att de nationella gränsvärdena för kadmium i mineralgödsel fick finnas kvar till dess harmoniserade regler tillämpas på gemenskapsnivå. Under de gångna åren har kommissionen lagt fram olika förslag på samordnade regler för kadmium i mineralgödsel som säljs på den inre marknaden. Då många länder inte kunnat ställa sig bakom något av förslagen har ännu inte något beslut fattats om gemensamma regler.

Regeringen uppger att ett lägre nationellt gränsvärde bör prövas som ett tänkbart alternativt styrmedel till den skatt på kadmiuminnehåll i gödselmedel som avskaffades fr.o.m. 2010.

För att kunna skärpa det svenska gränsvärdet för kadmium i mineralgödsel måste Sverige få ett nytt beslut av kommissionen om undantag från EU:s gödselmedelslagstiftning. Då en ny värdering av riskerna för hälsa och miljö vid höga halter kadmium i mineralgödsel krävdes som underlag för ett lägre gränsvärde gav regeringen Kemikalieinspektionen i december 2009 i uppdrag att efter samråd med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket göra en riskvärdering baserad på nya nationella och internationella forskningsrön. Efter att Kemikalieinspektionen redovisat sitt uppdrag i november 2010 beslutade regeringen att till kommissionen anmäla att Sverige hade för avsikt att sänka sitt nationella gränsvärde för kadmium i mineralgödsel till 46 milligram per kilo fosfor.

Kemikalieinspektionen framförde i sin redovisning behov av ett lägre gränsvärde för kadmium i mineralgödsel än den halt som nu har anmälts till kommissionen för att uthålligt få en minskning av kadmiumhalterna i svenska jordar och kunna minska befolkningens kadmiumexponering.

För att utreda vilka konsekvenserna blir för jordbrukssektorn och livsmedelsindustrin, om gränsvärdet sänks ytterligare, gav regeringen i juni 2011 ett uppdrag till Jordbruksverket. I uppdraget ingår att föreslå ett lägsta gränsvärde som förenar gott miljöskydd med minimala negativa effekter för jordbruket. Jordbruksverket ska genomföra uppdraget i samråd med Livsmedelsverket och efter samråd med Kemikalieinspektionen. Redovisningen ska lämnas senast den 30 juni 2012.

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 4 uppmärksammas att halten av kadmium i mat bör minska. Regeringen konstaterar att delar av den svenska befolkningen nu påverkas av kadmium över gränsvärdena, vilket beror på användningen av handelsgödsel. Den tidigare skatten på handelsgödsel var utformad som en skatt på mängden kadmium och mängden kväve. Regeringen har anmält ett sänkt nationellt gränsvärde för kadmiumhalt i handelsgödsel till EU-kommissionen men detta är inte tillräckligt för att minska kadmiumexponeringen. Gränsvärdet behöver sänkas ytterligare.

Även i motion 2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 3 uppmärksammas skadeverkningarna av att ta bort skatten på kadmium i konstgödsel. Motionärerna föreslår att en utredning tillsätts med uppdrag att föreslå en lämplig utformning av en skatt på kadmium och eventuellt andra ämnen i konstgödsel. Skatten på kadmium kan kombineras med skatt på närsalter som bidrar till problem med övergödning. Utredningen bör också belysa konstruktioner där medlen återförs till näringen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det i dag finns ett nationellt gränsvärde som innebär förbud mot att saluföra fosforgödselmedel som innehåller mer än 100 gram kadmium per ton fosfor. Som framgått av skrivelsen är regeringen angelägen om att minska kadmiumhalten i maten; Sverige har därför gjort en anmälan till EU-kommissionen om avsikten att sänka gränsvärdet till 46 gram kadmium per ton fosfor. EU-kommissionens beslut i frågan väntas under första halvåret 2012.

Utskottet anser att det är positivt att regeringen har tagit initiativ till att få till stånd en sänkning av gränsvärdet. Vidare är regeringens uppdrag till Jordbruksverket angeläget. Som redovisats ska verket i samråd med Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen göra en analys av konsekvenserna för jordbruksektorn och för livsmedelsindustrin, om gränsen för det nationella förbudet om saluföring av mineralgödsel som innehåller fosfor skulle sänkas till 25 gram respektive 12 gram kadmium per ton fosfor. I uppdraget ingår också att föreslå ett lägsta gränsvärde som förenar ett gott miljöskydd med minimala negativa effekter för jordbruket.

Utskottet utgår från att det inom kort kommer att finnas ett utförligt underlag att ta ställning till vilket bör ligga till grund för ett nytt ställningstagande om ytterligare åtgärder för att minska förekomsten av kadmium i livsmedel. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motionerna 2011/12: MJ9 (S) yrkande 4 och 2011/12: MJ11 (MP) yrkande 3 nu lämnas utan vidare åtgärd.

Utveckling av och stöd till ekologisk produktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden (MP) om utveckling av det ekologiska jordbruket och stöd till ekologisk produktion.

Jämför reservation 10 (MP).

Skrivelsen

Regeringen uppger att målen för ekologisk produktion och konsumtion löpte ut 2010. Enligt skrivelsen Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010 skulle den certifierade ekologiskt odlade arealen vid utgången av 2010 uppgå till minst 20 procent av landets jordbruksmark. Den certifierade ekologiska produktionen av ägg och mjölk samt kött från idisslare skulle öka markant. Den certifierade produktionen av griskött och matfågel skulle öka kraftigt. Konsumtionen av certifierade ekologiska livsmedel i offentlig sektor skulle öka och inriktningen var att 25 procent av den offentliga konsumtionen av livsmedel skulle avse ekologiska livsmedel 2010. De medel som avsätts för att stimulera den ekologiska produktionen har huvudsakligen finansierats via landsbygdsprogrammet som gäller t.o.m. 2013.

I enlighet med budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1 utg.omr. 23, bet. 2011/12: MJU2, rskr. 2011/12:100) avser regeringen att vidare analysera behov och utformning av nya mål för ekologisk produktion inför det kommande landsbygdsprogrammet 2014–2020. Regeringen gav därför den 6 oktober 2011 Jordbruksverket i uppdrag att vidare analysera behov och utformning av nya mål för ekologisk produktion i det kommande landsbygdsprogrammet 2014–2020. Jordbruksverket ska utreda och föreslå åtgärder som behövs för ekologisk produktion. Uppdraget ska redovisas som en del i rapporteringen av tekniskt underlag inför kommande landsbygdsprogram i enlighet med verkets regleringsbrev för budgetåret 2011, dvs. senast den 30 maj 2012.

I skrivelsen redovisar regeringen åtgärder som har vidtagits för att öka den ekologiska produktionen. Exempelvis finns miljöersättning för ekologisk produktion inom landsbygdsprogrammet för certifierad ekologisk produktion liksom för kretsloppsriktad produktion. Ersättningarna omfattar såväl växtodling, trädgårdsgrödor, bär och frukt som djurhållning. Från och med 2010 har ersättningen för ekologisk spannmål och proteingrödor såsom oljeväxter höjts. Likaså har en ersättning för certifierad ekologisk vall införts. Brukare som väljer att certifiera sin produktion, vilket medger att produkterna kan säljas som ekologiskt producerade på marknaden, får en högre ersättning än brukare som väljer att enbart följa regelverket för ekologisk produktion (s.k. kretsloppsriktad produktion) och avstår från att certifiera sin produktion. Syftet är att stimulera en produktion som svarar mot marknads efterfrågan av certifierade produkter. Den totala kost-

naden för ersättningen uppgick 2010 till ca 674 miljoner kronor, vilket även inkluderar kostnader för åtaganden som ingått i tidigare programperioder. Ersättning för certifierad ekologisk produktion, inklusive arealer under omställning till ekologisk produktion, uppgick 2010 till ca 331 700 hektar. Arealer under kretsloppsriktad produktion uppgick samma år till ca 91 800 hektar. Utöver miljöersättningen för ekologisk produktion kan ekologiska producenter, liksom andra jordbrukare, söka ytterligare miljöersättningar.

Regeringen nämner vidare ett antal försöks- och utvecklingsprojekt. Forskare, organisationer och institutioner kan söka bidrag till försöks- och utvecklingsverksamhet inom bl.a. området ekologisk produktion inklusive förbättrad djurhälsa. Medlen fördelas av Jordbruksverket och projektens resultat publiceras löpande på verkets webbplats i syfte att sprida ny kunskap inom utpekade områden.

Genom försök som pågått sedan 1987 på skilda jordartstyper studerar forskare miljövänliga och uthålliga ekologiska och konventionella odlings-system med jordbruks-, grönsaks- och energigrödor. Försöken är nu inne på det fjärde växtföljdsomloppet (2007–2012) och fokuserar på grönsaker, vallfrö, energi, biogasproduktion och gödsling med rötrest. Växtnäring ska tillföras som rötrest från biogasproduktion baserad på växtmaterial. Alla försöksdata från projektet finns att tillgå gratis för forskare på projektets webbplats <http://www.odlingssystem.se>.

Kommande krav inom det ekologiska regelverket om 100 procent ekologiskt foder till fjärderfä har föranlett behov av ny kunskap kring ekologiska foderstater. Ett projekt som har pågått under perioden 2008–2010 syftar till att undersöka möjligheter att uppfylla det kommande regelkravet. Resultaten från fältförsök och forskning har lett till ökad kunskap och tryggare lösningar. Producenterna som deltagit i projektet har bl.a. kommit fram till att det är fullt möjligt att ersätta fiskmjöl med musselmjöl i kommersiell ekologisk äggproduktion. Testerna med en foderstat baserad på 100 procent ekologiskt foder visar att det fungerar tillfredsställande.

Andra projekt studerar ogräsbekämpande åtgärder i ekologisk grönsaksodling, bekämpning av ogräset åkertistel samt biologisk kontroll av jordburna sjukdomar i potatis. Krav på en helt ekologisk foderstat för idisslare har föranlett projekt som genom deltagardriven forskning undersöker inverkan av foderstaten på kvaliteten hos ekologiskt producerad mjölk. Behovet av inhemskt protein gör också att projekt som säkrare trindsädesodling till mogen skörd i ekologisk odling har prioriterats. Ytterligare andra projekt fokuserar på att utveckla t.ex. ekologisk odling av hallon och björnbär samt utveckling av ekologisk odling av vallfrö.

Ytterligare satsningar som uppmärksammas i skrivelsen är att det inom anslaget 1:21 En konkurrenskraftig livsmedelssektor sedan 2008 avsätts medel i syfte att främja ekologisk livsmedelsproduktion. Anslaget får användas för stöd till insatser inom livsmedelsområdet och utbetalas av Jordbruks-

verket för åtgärder som bidrar till en förbättrad konkurrenskraft inom livsmedelssektorn. Medlen ska bidra till att uppfylla regeringens vision Sverige – det nya matlandet.

Regeringen uppmärksammar sedan 2002 särskilt fältforskningsverksamhet rörande ekologisk produktion i regleringsbrev för Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). SLU ska årligen använda minst 7 miljoner kronor för verksamheten. Likaså ska SLU använda minst 5 miljoner kronor per år till verksamhet vid Centrum för ekologisk produktion och konsumtion (Epok, tidigare CUL). Epok arbetar med samverkan, samordning och information om ekologiskt lantbruk i ett svenskt, nordiskt och internationellt perspektiv. Epok är en resurs för hela universitetet, för kommunikation med omvärlden och för att samordna och initiera forskning och utbildning. Centrumet ska bl.a. bidra med saklig och välgrundad kunskap ur flera perspektiv som leder mot en hållbar utveckling av ekologiskt lantbruk, liksom medverka till att forskningen om ekologiskt lantbruk främjar en utveckling av hela lantbruket.

Formas har t.o.m. 2010 anvisats 23 miljoner kronor per år för forskningsinsatser om ekologisk produktion. År 2011 avsattes 20 miljoner kronor till Formas. Formas medel har finansierat forskningsprojekt om ekologiskt jordbruk och trädgårdsproduktion. Finansieringen har avsett huvudsakligen individuella och tematiska forskningsprojekt samt forskarskolor. Medel motsvarande 3 miljoner kronor omfördelades 2011 från Formas till SLU för inrättande av ett kunskapscentrum för biologiska bekämpningsmedel. Centrumet har i uppgift att utveckla biologisk bekämpning av skadeorganismer som ett alternativ till kemisk bekämpning samt att främja och sprida information om sådan bekämpning.

Av redovisningen i skrivelsen framgår omfattningen av den certifierade ekologiska produktionen och den offentliga konsumtionen av ekologiska livsmedel. År 2010 uppgick den certifierade arealen jordbruksmark, som antingen var omställd eller var under omställning till ekologisk produktion, till knappt 439 000 hektar eller ca 14,2 procent av den totala arealen jordbruksmark. Det motsvarar en ökning med 53 800 hektar eller 14 procent jämfört med 2009. Den certifierade arealen, exklusive areal under omställning till ekologisk produktion, uppgick 2010 till knappt 329 500 hektar. Detta motsvarar 10,7 procent av den totala jordbruksmarken. Ökningen jämfört med 2009 var nästan 26 700 hektar eller 8,8 procent. Målen för ekologisk produktion av mjölk och ägg samt nöt-, gris- och fågelkött har nåtts.

Motionen

I motion 2011/12: MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 4 uppmärksammas behovet av att utveckla det ekologiska jordbruket och klara miljö kvalitetsmålen. Motionärerna framhåller också att de offentligt finansierade stöd som går till jordbrukssektorn ska gå till omställ-

ning till ekologisk produktion och till att säkra den långsiktiga livsmedelsproduktionen (yrkande 5). Det är uppenbart att regeringen inte satsat tillräckligt mycket för att öka den ekologiska produktionen och framför allt den offentliga sektorns konsumtion av ekologiskt producerad mat eftersom de mål som fanns inte har uppnåtts. För vissa varugrupper överstiger efterfrågan det svenska utbudet. Forskning visar att ekologisk produktion bidrar till att uppfylla flera miljö kvalitetsmål. Visionen är 100 procent ekologiskt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på regeringens redovisning av utvecklingen av den ekologiska produktionen och den offentliga konsumtionen. Frågan har uppmärksamats av utskottet i olika sammanhang, senast hösten 2011 (bet. 2011/12:MJU2). Utskottet har i en särskild uppföljning av det ekologiska jordbruket bl.a. framhållit att det är viktigt att riksdagen får fortlöpande information om den fortsatta utvecklingen och om resultatet av statens insatser (Uppföljning av ekologisk produktion och offentlig konsumtion, 2010/11:RFR1). Utskottets uppföljning var inriktad på att kartlägga vilka olika insatser som staten gör för att stimulera den ekologiska produktionen och den offentliga konsumtionen av ekologiska livsmedel, vilka resultat som dessa insatser har haft samt vilka problem och möjligheter det finns när det gäller den fortsatta utvecklingen.

Utskottet konstaterade att konsumenternas efterfrågan på ekologiska livsmedel har ökat starkt under senare år. Utvecklingen av den ekologiska produktionen har också varit starkt positiv. Det fanns, enligt utskottet, förutsättningar för att den ekologiska livsmedelsproduktionen skulle fortsätta att öka, förutsatt att konsumenternas intresse för ekologiska produkter höll i sig. Utskottet behandlade bl.a. målen för den ekologiska produktionen, den certifierade jordbruksmarken och den offentliga sektorns livsmedelskonsumtion. I landsbygdsprogrammet 2007–2013 finns mål för den ekologiska produktionen fram till 2013 som till stor del motsvarar 2010 års produktionsmål. Huvuddelen av de medel som avsätts för att stimulera den ekologiska produktionens miljöeffekter finansieras via landsbygdsprogrammet. Utskottet ansåg att frågan om att formulera nya mål för den ekologiska produktionen och den offentliga sektorns konsumtion av ekologiska livsmedel efter 2010 borde analyseras vidare.

Utskottet anser därför att det är värdefullt att regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att analysera behov och utformning av nya mål för ekologisk produktion i det kommande landsbygdsprogrammet 2014–2020. Jordbruksverket avrapporterade resultatet den 30 maj 2012. Jordbruksverket föreslår ett övergripande mål för den ekologiska produktionen med följande lydelse: Den ekologiska produktionen ska bedrivas i sådan omfattning och med sådana metoder att den är samhällsekonomiskt optimal och därmed sammantaget ger bästa möjliga livsmedel, folkhälsa, djurvälstånd

samt klimat- och miljöeffekter med hänsyn till samhällets totala kostnader. Vidare föreslås ett mål för den ekologiska produktionen för kommande landsbygdsprogram 2014–2020 med följande lydelse: Certifierad ekologisk jordbruksmark ska år 2020 omfatta minst 20 procent av den svenska jordbruksmarken. Den certifierade ekologiska jordbruksmarken i slättbygd ska senast år 2020 ha ökat med minst 50 000 hektar jämfört med 2011 års nivå.

Jordbruksverket föreslår att en grundläggande miljöersättning ges till certifierad ekologisk produktion i hela landet. Det tillkommer en omställningsersättning till certifierad ekologisk produktion i slättbygd. Man rekommenderar att en grundläggande miljöersättning ges till certifierad ekologisk produktion i hela landet. Ersättningen föreslås bli differentierad på två nivåer så att den är högre i slättbygd än i övriga landet. Till detta läggs en omställningsersättning till den certifierade ekologiska produktionen i slättbygden. Omställningsersättningen ges under fem års tid och är högre de första två åren. De föreslagna målen föranleds av effektanalyser där den ekologiska produktionens effekt på klimat, växtnäingsförluster, kemiska bekämpningsmedel, biologisk mångfald, landsbygdsutveckling, människors hälsa och djurvälstånd har analyserats.

Effektanalyserna som Jordbruksverket har gjort visar att för flera av de analyserade områdena bidrar ekologisk produktion på ett positivt sätt. De främsta bidragen finns inom biologisk mångfald och minskad användning av bekämpningsmedel och de största positiva effekterna fås i slättbygd. Samtidigt medför ekologisk produktion en lägre avkastning särskilt i slättbygd, vilket påverkar den samhällsekonomiska lönsamheten. Regelverket för ekologisk produktion medför även tydliga fördelar för djurvälstånd. Även inom landsbygdsutveckling har ekologisk produktion en god potential att kunna bidra till en levande landsbygd. Det gäller främst genom att ekologisk produktion i vissa fall har en ekonomiskt mer förmånlig produktion (både genom merpris på produkter och genom miljöersättningen) i områden där det konventionella jordbruket har svårt att få långsiktig lönsamhet i produktionen. När det gäller klimatpåverkan, växtnäingsförluster och människors hälsa är situationen mer osäker och inga klara slutsatser kan dras, enligt Jordbruksverket.

Som framgått ovan är landsbygdsprogrammet en viktig källa för att finansiera den ekologiska produktionen. Enligt utskottets mening är det därför positivt att det nu finns underlag som kan ligga till grund för ställningstaganden om det kommande landsbygdsprogrammet. Det gäller för såväl mål som miljöersättning till produktionen.

När det gäller offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel är det främst offentliga aktörer som har ett ansvar att ställa krav i samband med upphandlingar. Utskottet har tidigare framhållit att det är viktigt att beslutsfattare på lokal och regional nivå ger sina tjänstemän mandat och medel att köpa in ekologiska livsmedel (bet. 2011/12:MJU2). Det är inte enbart genom statliga ekonomiska åtgärder som man kan och ska verka för en

ökad produktion och konsumtion av ekologiska produkter. Utvecklingen måste komma från de aktörer som verkar på marknaden, och konsumenternas efterfrågan är helt avgörande för utvecklingen.

I skrivelsen redovisar regeringen olika insatser som har vidtagits för att öka den ekologiska produktionen. Det gäller miljöersättningar, satsningar på forskning, utveckling, rådgivning och kunskapsspridning. Dessa insatser har bidragit till att utveckla den ekologiska produktionen.

Utskottet har tidigare uppmärksammat att framsteg som görs inom den ekologiska produktionen när det gäller att nå ökad produktivitet utan användning av tillsatsmedel i form av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel också kan bidra till att utveckla hållbara produktionsmetoder inom konventionell produktion. Staten bör, enligt utskottets mening, fortsätta att satsa på kunskapsutveckling inom ekologisk produktion. Till exempel är det viktigt med utveckling av arter och grödor anpassade till ekologisk produktion i svenskt klimat (bet. 2010/11: MJU2).

Med anledning av det anförda föreslår utskottet att motion 2011/12: MJ11 (MP) yrkandena 4 och 5 lämnas utan vidare åtgärd.

Finansiering av forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag (S) om finansieringen av forskningen inom de gröna näringarna.

Jämför reservation 11 (S, MP, V).

Skrivelsen

Enligt regeringens skrivelse har bl.a. tillämpad forskning och utveckling i fråga om miljö-, energi- och klimatfrågor inom jordbrukssektorn till största delen finansierats via återförd skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel. Fördelning av medel för tillämpad forskning och utvecklingsverksamhet har skett genom Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF). Huvudsaklig mottagare av dessa medel har varit SLU, men även andra forskningsutförare såsom Miljö- och jordbrukstekniska institutet (JTI), Institutet för Livsmedel och Bioteknik AB (SIK) och hushållningssällskapen har också tilldelats medel. Fokus har varit verksamhet nära praktisk tillämpning, som kan stärka jordbrukets utveckling och som dessutom syftar till att bidra med tillämpbar kunskap inom bl.a. områdena klimat, växtnäring förluster från jordbruket, växtskydd och bioenergi. De program som erhållit störst finansiering omfattar frågor om växtodling, inom vilket växtnäring- och växtskyddsfrågor hanteras, liksom fältförsök och metodutveckling. Kommunikation av forskningsresultat till lantbrukarna är en viktig del i den stora satsning på tillämpad jordbruksforskning som regeringen gjort via SLF. Som ett led i informationsspridningen har, förutom en databas med forsk-

ningsresultat från finansierade projekt, bl.a. en särskild satsning gjorts genom projektet Lantbrukare och Forskare Tillsammans, (LOFT). Satsningen ger möjligheter till ett ömsesidigt utbyte av information mellan forskare och lantbrukare om dels lantbrukarnas forskningsbehov, dels om tillämpbara resultat för lantbruket.

Motionen

Enligt kommittémotion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 5 bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen och förklara hur forskningen inom de gröna näringarna ska finansieras i fortsättningen. I regeringens skrivelse redovisas flera forskningsprojekt som är mycket viktiga för miljö- och klimatinsatser i jordbruket. Det är emellertid slående att det i många fall är projekt som är finansierade med återföringen av skatten på handelsgödsel. När regeringen avskaffade handelsgödselskatten togs också återföringen av dessa medel till näringen med några års fördröjning bort. En viktig del av återföringen var stimulans av forskning. Det handlade om forskning som direkt var tillämpbar för att utveckla det svenska jordbruket. Utbildning, metodutveckling och forskning är väsentliga för att stärka det svenska jordbruket.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet betona att forskning och utveckling inom de areella näringarna är väsentliga för att möta globala utmaningar som t.ex. klimatfrågan, livsmedelsförsörjningen och smittsamma djursjukdomar samt det ökade behovet av en hållbar produktion av biomassa för energi och förnybara råvaror. I detta sammanhang vill utskottet nämna att regeringen planerar att överlämna en övergripande forsknings- och innovationsproposition till riksdagen hösten 2012. Forskningsfinansiärerna, däribland Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), har haft i uppdrag att lämna en gemensam rapport i fråga om svensk forskning och forskningsbaserad innovation, utifrån sina respektive ansvarsområden.

Syftet med den här behandlade resultatskrivelsen är att ge riksdagen information om vad regeringen gjort när det gäller miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket. Utskottet anser att det är värdefullt att regeringen samlat redovisar vilka forskningsinsatser som bedrivs. Syftet med skrivelsen är emellertid inte att föreslå finansiering av olika åtgärder. Utskottet utgår från att finansieringen redovisas i kommande budgetpropositioner. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 2011/12:MJ9 (S) yrkande 5.

Biogasstrategi

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande (S) om att regeringen ska presentera en tvärssektoriell biogasstrategi för riksdagen.

Jämför reservation 12 (S, V).

Skrivelsen

För att samordna olika politikområdets insatser och skapa förutsättningar för en ökande biogasproduktion gav regeringen i juli 2009 Energimyndigheten i uppdrag att i samråd med Jordbruksverket och Naturvårdsverket utveckla en sektorsövergripande långsiktig strategi. Likaså omfattade uppdraget att föreslå åtgärder som på kort och lång sikt bidrar till ökad användning av biogas. I augusti 2010 redovisade myndigheterna bl.a. 30 konkreta förslag och slutsatser (Energimyndighetens rapport 2010:23, Förslag till en sektorsövergripande biogasstrategi). Rapporten har remissbehandlats. Strategin och de föreslagna åtgärderna omfattar alla berörda politikområden, dvs. energi, jordbruk och miljö. De föreslagna åtgärderna inbegriper bl.a. förslag om ändrade skatter, utredningar och översyn av lagar liksom frågor som myndigheterna själva råder över, t.ex. prioriteringar för forsknings- och utvecklingsverksamhet eller ökad myndighets-samverkan. Regeringskansliet bereder för närvarande förslagen.

Enligt regeringen finns det en rad åtgärder för jordbrukare, men också andra företagare på landsbygden, att ansöka om företags- och projektstöd för förnybar energi inom landsbygdsprogrammet 2007–2013. Landsbygdsprogrammet omfattar en särskild satsning för investeringar i biogas. Utgångspunkten för satsningen är förslag som framfördes i betänkandet Bioenergi för jordbruket – En växande resurs (SOU 2007:36). Genom satsningen är det möjligt för jordbrukare och andra företagare på landsbygden att få stöd för investeringar som krävs för att producera, lagra och förädla biogas, för anslutningsledning till ett befintligt gasnät eller för anläggningar som uppgraderar biogas till fordonsgas. Investeringar i anläggningar för rötning av större mängder stallgödsel, eller anläggningar för samrötning av stallgödsel och andra substrat, prioriteras i allmänhet. I normalfall ger dessa anläggningar större gasutbyte och större möjligheter till vidareförädling av rågasen.

Motionen

I kommittémotion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 begärs att regeringen presenterar en tvärssektoriell biogasstrategi för riksdagen senast i början av nästa riksdagsår. Det behövs enligt motionärerna en sammanhållen biogaspolitik med statliga mål för produktion och användning av biogas. Det behövs också mer stabila och långsiktiga incitament

som underlättar investeringar. Med tydliga signaler om framtiden skulle investeringarna öka, vilket skulle ge både ökad lönsamhet för lantbruket och ökad produktion av förnybar energi.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det är värdefullt att det finns många möjligheter att främja utvecklingen av den förnybara energin inom det pågående landsbygdsprogrammet. Detta gäller inte minst biogas. Mot bakgrund av utskottets intresse i dessa frågor har miljö- och jordbruksutskottet tillsammans med näringsutskottet inlett en uppföljning av vissa frågor inom landsbygdsprogrammet. Utskottens uppföljning är framför allt inriktad mot åtgärder för att stärka landsbygdens konkurrenskraft. En fråga som ingår i uppföljningen är investeringsstöd för biogasproduktion. Syftet med stödet är att stödja och utveckla produktion och förädling av förnybar energi för att bl.a. minska utsläppen av växthusgaser och förbättra förutsättningarna för tillväxt, innovation och nya jobb på landsbygden. Uppföljningen beräknas vara slutförd i november 2012.

Vidare bör uppmärksammas att regeringen på grundval av underlag från Miljömålsberedningen har fattat beslut om etappmål inom miljömålssystemet för att öka resurshushållningen på avfallsområdet. Ett etappmål gäller ökad resurshushållning i livsmedelskedjan (regeringsbeslut 2012-04-26). I beslutet hänvisar regeringen bl.a. till Statens energimyndighet som i rapporten Förslag till sektorsövergripande biogasstrategi har konstaterat att lönsamheten för biogasproduktion är störst för avloppsslam och mat-, restaurang- och livsmedelsavfall. Den största återstående potentialen finns hos matavfall. Vid rötning av matavfallet kan rötresten återföras till jordbruket som växtnäring och på så sätt bidra till att skapa en mer hållbar produktion av livsmedel. Det finns således både en företagsekonomisk och en miljömässig vinst i att öka produktionen av biogas genom förbättrad utsortering av matavfallet.

Avslutningsvis konstaterar utskottet att det av skrivelsen framgår att de konkreta förslag och slutsatser som Energimyndigheten redovisade i augusti 2010 (rapport 2010:23, Förslag till en sektorsövergripande biogasstrategi) bereds inom Regeringskansliet. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att motion 2011/12: MJ9 (S) yrkande 6 lämnas utan vidare åtgärd i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ett rikt odlingslandskap och biologisk mångfald, punkt 1 (S, V)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyry Niemi (S), Jens Holm (V) och Christina Karlsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen har i slutet av det nuvarande landsbygdsprogrammet minskat de miljöersättningar som betalas ut inom ramen för programmet. I landsbygdsprogrammet kommer inte de mål som innebär att natur- och kulturmiljöer ska bevaras att nås. Vi anser att detta är mycket beklagligt. Sedan 2005 har ängs- och betesmarksarealen inom landsbygdsprogrammet minskat med ca 50 000 hektar, enligt Naturvårdsverkets rapport om hur vi klarar miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Detta överensstämmer inte med Sveriges åtagande för att nå konventionen för biologisk mångfald. Miljömålsberedningen har inte fått något uppdrag av regeringen om hur miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* ska nås. Vi anser därför att regeringen behöver utarbeta förslag på hur den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska bevaras så att miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* uppnås. Detta bör ges regeringen till känna.

- 2. Redovisningar av miljö kvalitetsmålen, punkt 2 (S, MP, V)**
 av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12: MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 1.

Ställningstagande

För fyra år sedan överlämnade det dåvarande Miljömålsrådet sin fördjupade utvärdering av miljö kvalitetsmålen. Rapporten gavs titeln Nu är det bråttom! för att understryka brådskan med att genomföra åtgärder för att nå målen. Regeringen valde dock inte att behandla åtgärdsförslagen i en proposition. Enligt uppgift från Naturvårdsverket gäller de flesta av förslagen från Nu är det bråttom! fortfarande fyra år senare. Regeringen nämner inte Miljömålsrådets förslag i denna skrivelse om miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket. Regeringen behöver därför inte redovisa om förslagen har eller inte har genomförts. En närmare koppling till miljö målssystemet skulle tydliggöra för riksdagen vad som har gjorts och vad som inte har gjorts av det som tidigare har föreslagits. I fortsatta redogörelser för riksdagen bör regeringen synliggöra vilka förslag som har genomförts och vilka som inte har genomförts. Fortsatta redovisningar bör kopplas till miljö kvalitetsmålen med uppgift om huruvida beslutade åtgärder räcker till för att nå målen. Detta bör ges regeringen till känna.

- 3. Handlingsprogram för minskad klimatpåverkan från livsmedelskedjan, punkt 3 (S, MP, V)**
 av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12: MJ10 av Jens Holm m.fl. (V).

Ställningstagande

Sverige saknar i dag mål för hur mycket jordbrukets utsläpp av växthusgaserna bör minska. Inte heller finns någon strategi som grundas på en helhetsyn för att minska utsläppen i hela kedjan från jordbrukets produktion till vår dagliga konsumtion. För att minska utsläppen inom jordbrukssektorn och genom vår livsmedelskonsumtion krävs en handlingsplan. Handlingsplanen ska omfatta mål och åtgärder för att minska hela livsmedelskedjans klimatpåverkan, från jordbrukets produktion till konsumtion av livsmedel. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag om en handlingsplan för att minska livsmedelskedjans klimatpåverkan. Detta bör ges regeringen till känna.

4. Strategi för svensk mat, punkt 4 (S)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyry Niemi (S) och Christina Karlsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:MI9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Det vi kallar det svenska mervärdet är en grundpelare i socialdemokratisk jordbruks- och livsmedelspolitik. Bara när svenska konsumenter med fog kan hävda att det finns generella positiva egenskaper hos svensk mat kommer de att efterfråga den. Vi måste därför fortsätta att arbeta för en hög kvalitet på djurvälståndet i Sverige. Vi måste vidare arbeta med att minska kemikalieanvändningen i jordbruket. Vi måste också minska klimatpåverkan och övergödningen från jordbruket. En aktiv generell miljöpolitik ger enligt vår uppfattning bättre mat. Hela samhället påverkar vår mat genom att t.ex. gifter, smittämnen och annat når åkrar på många sätt. Vi känner en stor oro när förtroendet för de svenska mervärdena bland konsumenterna sjunker. Att försvara mervärdet är att försvara jobben på landsbygden och i livsmedelsindustrin. Det är också att försvara svenska konsumenters rätt till mat av hög kvalitet. Vi anser därför att Sverige behöver en strategi för att stärka den svenska matens mervärde. Detta bör ges regeringen till känna.

5. Effektivare markanvändning, punkt 5 (S, MP, V)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 6.

Ställningstagande

En stor del av jordbruksarealen används för produktion av djurfoder. Den intensiva djurproduktionen innebär brutna kretslopp och stora koncentrationer av gödningsämnen. En ändrad kosthållning med en mindre andel animalier skulle möjliggöra en effektivare användning av jordbruksarealer med en högre andel produktion för mänsklig konsumtion. Enligt vissa forskare skulle detta leda till att folkhälsan förbättrades. En sådan ändring av kosthållningen skulle öka Sveriges självförsörjningsgrad. Det skulle också rikta in djurhållningen till sådan djurhållning som är av betydelse för kollektiva värden som biologisk mångfald och öppet landskap. Det skulle också ge ett mer mångsidigt jordbruk i hela landet. Särskilt om det kombinerades med en övergång till ekologisk produktion skulle det kunna innebära betydligt lägre miljöbelastning, mindre sårbarhet för ökade oljepriser och möjligen större arealer för energiproduktion. Regeringen belyser inte konsekvenserna av ett sådant scenario för miljön, klimatet och energisystemet i Sverige i skrivelsen. Vi anser att regeringen bör utreda konsekvenserna av en effektivare markanvändning med mindre animalieproduktion. Detta bör ges regeringen till känna.

6. Måluppfyllelse av Helcomåtagandet, punkt 6 (S)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S) och Christina Karlsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Sverige har ett åtagande i Helsingforskonventionen (Helcom) om minskningar av utsläpp av kväve och fosfor i Östersjön. Sverige ska minska sina utsläpp av kväve med 20 800 ton och utsläppen av fosfor med 290 ton till 2021. En betydande källa till utsläppen i haven är jordbruket.

Det behövs många åtgärder för att minska övergödningen. Vi är oroadе över att de åtgärder som regeringen genomför inte är tillräckliga för att ge positiva effekter. En åtgärd som regeringen närmare bör analysera är att använda musselodling för att binda övergödande ämnen i havet. Sådana försök pågår och musselköttet kan, om odlaren får en ersättning för miljöåtgärden, kommersiellt användas som foder till fiskodlingar eller till ekologisk äggproduktion. Finansieringen för en försöksverksamhet kan ske via befintligt anslag för havsmiljön.

Många insatser inom landbygdsprogrammet når inte sina mål. Insatser för fånggrödor låg 2010 bara på 60 procent av målet. Ersättning för användningen av restaurering och anläggning av våtmarker låg på katastrofalt dåliga 30 procent. Regeringen måste säkerställa att de nuvarande åtgärderna ger effekt, men troligtvis behövs ytterligare åtgärder.

Vi anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med uppgifter om måluppfyllelsen för Helcomåtagandet och om så krävs presentera nya åtgärder för att nå målet. En tydligare måluppföljning av Helcomåtagandena bör ge riksdagen bättre signaler om vilka åtgärder som behövs. Detta bör ges regeringen till känna.

7. Åtgärder för att minska övergödningen, punkt 7 (MP, V) av Jens Holm (V) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt Naturvårdsverkets senaste bedömning är det inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning till 2020 med de styrmedel som används i dag. Verket skriver att det bl.a. krävs att befintliga styrmedel tillämpas mer kraftfullt och att det skapas nya styrmedel som leder till ytterligare åtgärder för att minska övergödningen. I skrivelsen finns en rad exempel på ersättningar för åtgärder för att minska växtnäingsförluster till vatten. Ersättningarna bryter mot en princip som annars gäller i miljöpolitiken, att förorenaren ska betala. Principen syftar till att det är förorenaren,

inte skattebetalarna, som ska betala åtgärder för att minska miljöbelastning genom föreningar. Det kan hända att det är motiverat att undanta just jordbrukssektorn från denna princip, men någon sådan motivering står inte att finna i regeringens skrivelse. Vi anser därför att det behövs nya åtgärder för att uppnå regeringens syfte om kostnadseffektiva ekonomiska styrmedel för att minska övergödning. Detta bör ges regeringen till känna.

8. Minskning av kadmium, punkt 8 (S, MP, V)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

I skrivelsen konstaterar regeringen att delar av den svenska befolkningen nu påverkas av kadmium över gränsvärdena. Det beror på maten vi äter som innehåller kadmium som främst härrör från användningen av handelsgödsel. Den tidigare skatten på handelsgödsel var utformad som en skatt på mängden kadmium och mängden kväve. Det gjorde att tillverkarna eftersträvade att minska halten av kadmium. Det gjorde också att den mängd handelsgödsel som det var lönsamt för lantbrukare att använda minskade och således minskade också exponeringen för kadmium. Regeringen har gjort en anmälan till EU-kommissionen om ett sänkt nationellt gränsvärde för kadmiumhalt i handelsgödsel. Kemikalieinspektionen har dock konstaterat att detta inte är tillräckligt för att minska kadmiumexponeringen. Gränsvärdet behöver sänkas ytterligare. Vi är kritiska till regeringens brist på handlingskraft i denna fråga. I samband med att regeringen tog bort handelsgödselskatten borde man ha introducerat nya gränsvärden. Att ta bort ett styrmedel och därefter inleda en diskussion om vilka styrmedel som behövs är oansvarigt. Den 30 juni får regeringen förslag från myndigheterna om att ytterligare skärpa gränsvärden för kadmiumhalten i handelsgödsel. Regeringen bör då skyndsamt notifiera nya strängare förbud hos EU-kommissionen. Vi bedömer dock att det finns en stor risk att EU avvisar de svenska reglerna med hänvisning till att detta kan uppfattas som ett handelshinder. Kadmium i maten måste minska. Detta bör ges regeringen till känna.

9. Utredning om skatt på kadmium m.m., punkt 9 (MP, V)

av Jens Holm (V) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Den första januari 1994 infördes en skatt på kadmium i konstgödseln. Skatten avskaffades av alliansregeringen fr.o.m. 2010. I skrivelsen redogörs för olika försök att minska skadeverkningarna av borttagandet. Efter hand har allt fler kommit att inse att det var ett misstag att ta bort skatten på kadmium i konstgödsel. Mot denna bakgrund föreslår vi att en bredare utredning tillsätts med uppgift att lämna förslag till en lämplig utformning av skatt på kadmium och eventuellt andra ämnen i konstgödsel. I utredningen bör olika modeller för att återinföra en skatt på kadmium i konstgödsel behandlas. Det finns uppgifter om att de medel som skatt på kadmiumhalten i konstgödsel inbringar är för små för att skatten ska vara motiverad. Om skatten på kadmium kombineras med en skatt på närsalter som bidrar till problem med övergödningen undviks detta problem. När det gäller den avskaffade konstruktionen bör ett antal frågor behandlas. Utredningen bör belysa olika modeller där skatten omfattar enbart kadmiumhalten och där skatten omfattar även halter av kväve och eller fosfor. Utredningen bör också belysa konstruktioner där medlen återförs till näringen, i likhet med vad som gällde för den avskaffade skatten, och där medlen inte återförs till näringen. Utredningen bör bedrivas skyndsamt. Detta bör ges regeringen till känna.

10. Utveckling av och stöd till ekologisk produktion, punkt 10 (MP)

av Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

År 2005 beslutade riksdagen om mål för den ekologiska produktionen och konsumtion inom offentlig sektor. Till 2010 skulle den certifierade ekologiskt odlade arealen uppgå till minst 20 procent av landets jordbruksmark. Produktionen av animalier borde ha öka markant, och 25 procent av den offentliga sektorns konsumtion borde vara ekologiskt producerad. År 2010 var ca 14 procent av odlingsarealen certifierat ekologisk. Närmare 11 procent var under omställning och kan antas bli certifierat ekologisk inom några år. Enbart 12 procent av den offentliga konsumtionen var ekologiskt producerad. Vi anser att det är uppenbart att regeringen inte satsat tillräckligt för att öka den ekologiska produktionen. Detta gäller i synnerhet för den offentliga sektorns konsumtion av ekologiskt producerad mat.

För vissa varugrupper överstiger efterfrågan det svenska utbudet. Forskning visar att den ekologiska produktionen bidrar till att uppfylla flera miljökvalitetsmål. Det är den ekologiska produktionen som närmast motsvarar regeringens mål om att "bruka utan att förbruka" men vår vision är 100 procent ekologiskt. Det är beklagligt att de borgerliga partierna inte genomför åtgärder som hade kunnat vidtas för att främja en övergång till ett mer miljöanpassat jordbruk. Vi anser därför att satsningar behövs för att utveckla det ekologiska jordbruket och klara miljökvalitetsmålen. De offentligt finansierade stöden till jordbrukssektorn bör i stället användas för omställning till ekologisk produktion och för att säkerställa den långsiktiga livsmedelsproduktionen. Detta bör ges regeringen till känna.

11. Finansiering av forskning, punkt 11 (S, MP, V)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V), Christina Karlsson (S) och Kew Nordqvist (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi konstaterar att i regeringens skrivelse redovisas flera forskningsprojekt som är mycket viktiga för miljö- och klimatinsatser i jordbruket. Det är emellertid slående att det i många fall är projekt som är finansierade med återföringen av skatten på handelsgödsel. Utbildning, metodutveckling och forskning är väsentliga för att stärka det svenska jordbruket. Det handlar om en stark grundutbildning och om en möjlighet till vidareutbildning för företagare som vill satsa för framtiden, men det handlar också om forsk-

ningen. Vi menar att forskningen på detta område – och utbildningen – är det viktigaste bidraget som samhället kan ge för att utveckla och säkra jordbrukssektorns konkurrenskraft. När regeringen avskaffade handelsgödselskatten togs också återföringen av dessa medel till näringen med några års fördröjning bort. En viktig del av återföringen var stimulans av forskning. Det handlade om forskning som direkt var tillämpbar för att utveckla det svenska jordbruket. Vi behöver återställa den svenska forskningen i de gröna näringarna.

Det saknas information om hur dessa projekt som redovisas i regeringens skrivelse ska finansieras i framtiden. Ett exempel är den jordartskarta som beskrivs som viktig för klimatarbetet inom jordbruket och för arbetet med att minska övergödningen. Hur detta arbete ska kunna finansieras i fortsättningen är tydligen oklart. Vi anser därför att regeringen skyndsamt behöver återkomma till riksdagen och förklara hur den tillämpbara forskningen inom de gröna näringarna ska finansieras i fortsättningen. Detta bör ges regeringen till känna.

12. Biogasstrategi, punkt 12 (S, V)

av Matilda Ernkrans (S), Johan Löfstrand (S), Jan-Olof Larsson (S), Sara Karlsson (S), Pyy Niemi (S), Jens Holm (V) och Christina Karlsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12: MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Regeringen ger i skrivelsen och i många andra sammanhang en mycket positiv bild av biogas som energikälla. Men vi saknar en sammanhållen biogaspolitik från regeringen. Vi ställer oss bakom flera av de åtgärder som regeringen har beslutat om de senaste åren, t.ex. den ändring i reglerna i landsbygdsprogrammet som förhoppningsvis leder till att ansökningar och projekt ökar. Men vi saknar statliga mål för både produktion och användning av biogas. Det behövs också mer stabila och långsiktiga incitament som underlättar investeringarna. Problemet är att biogasen nu riskerar att tappa mark som fordonsbränsle på grund av att produktionen inte kan öka. Det rymmer illa med riksdagens mål om en fossiloberoende fordonsflotta 2030. Många fordonstillverkare, taxibolag, bussbolag och privatbilar väntar på att tillgången på biogas ska öka. Förutsättningar måste därför skapas för att få till stånd en ökad produktion. Också lantbrukets investeringsvilja hämmas. Med tydligare signaler om framtiden skulle lands-

byggsföretags intresse för investeringarna öka, vilket både ger ökad lönsamhet för lantbruket och ökad produktion av förnybar energi. Riksdagens klimatmål för 2020 närmare sig snabbt. Därför är det bråttom. Vi anser därför att regeringen ska presentera en tvärsektoriell biogasstrategi för riksdagen senast i början av nästa riksdagsår. Detta bör ges regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2011/12:124 Miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket.

Följdmotionerna

2011/12: MJ9 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige behöver en strategi för att stärka den svenska matens mervärde.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen behöver utarbeta ett förslag om hur den biologiska mångfalden i kulturlandskapet ska bevaras och miljömålet Ett rikt odlingslandskap ska nås.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med uppgifter om måluppfyllelsen för Helcomåtagandet samt om så krävs presentera nya åtgärder för att nå målet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska kadmiumhalterna i maten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt behöver återkomma till riksdagen och förklara hur forskningen inom de gröna näringarna ska finansieras fortsättningsvis.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska presentera en tvärspektoriell biogasstrategi för riksdagen senast i början på nästa riksdagsår.

2011/12: MJ10 av Jens Holm m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett handlingsprogram för att minska livsmedelskedjans klimatpåverkan.

2011/12: MJ11 av Kew Nordqvist och Helena Leander (båda MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fortsatta redovisningar närmare ska knyta an till miljö kvalitetsmålen och uppgift om huruvida beslutade åtgärder räcker till för att nå målen.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av nya åtgärder för att uppnå regeringens syfte, dvs. kostnadseffektiva ekonomiska styrmedel för att minska övergödning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska tillsättas en utredning för att föreslå en lämplig utformning av skatt på kadmium och eventuellt andra ämnen i konstgödsel.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att mer bör göras för att utveckla det ekologiska jordbruket och klara miljömålen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de offentligt finansierade stöd som går till jordbruksektorn ska gå till omställning till ekologisk produktion och till att säkra den långsiktiga livsmedelsproduktionen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda konsekvenserna av en effektivare markanvändning med mindre animalieproduktion.